

Тема 9. Нормотворчість і нормотворча техніка.

Підлягає вивченню з 01.11. до 05.11.21

План:

1. Правотворення і нормотворчість
2. Види і суб'єкти нормотворчості
3. Юридична техніка нормотворчості: поняття, зміст, значення
4. Мова нормативно-правових актів. Філологічні засоби і правила юридичної техніки нормотворчості
5. Структура і реквізити нормативно-правових актів

Правотворення як соціальний процес формування права, який охоплює (а) виникнення потреби в правовому регулюванні, (б) усвідомлення у потребі правового регулювання, (в) підготовку проектів нормативно-правових актів (юридичне моделювання правил поведінки) і їх прийняттям суб'єктами нормотворчості. Моделювання, формулювання і закріплення юридичних правил перебуває під впливом різноманітних соціальних чинників, оскільки право є частиною суспільства, воно виростає з суспільного життя і повинно адаптуватися до нього. Аналіз процесів правотворення дозволяє прослідкувати, як саме, під впливом яких чинників народжується, формується зміст правових норм.

Нормотворчість як етап процесу правотворення. Право як відкрита, динамічна система. Ознаки нормотворчості. Функції нормотворчості.

Юридична логіка та інші юридичні інструменти за допомогою і через врахування яких соціальний зміст трансформується в соціально-юридичний. Процедура нормотворчої діяльності, принципи нормотворчої діяльності, юридична техніка. Етапи і принципи нормотворчої діяльності.

Види нормотворчості. За суб'єктами. За видами формальних джерел права. За юридичною силою нормативно-правових актів. За функціональними призначенням. За сферою дії. Суб'єкти нормотворчості. Суб'єкти нормотворчості в межах національних правопорядків. Суб'єкти нормотворчості на рівні міжнародного і наднаціонального права.

Нормотворча техніка: поняття, види, склад. Законодавча техніка і техніка підзаконних нормативно-правових актів. Галузева типізація, юридична конструкція, юридична термінологія та юридична презумпція як головні засоби нормотворчої техніки, які використовуються на стадії підготовки до написання проекту нормативно-правового акта. .

Загальні вимоги до якості нормативно-правового акта. Найменування нормативно-правового акта. Послідовність викладення змісту і структура нормативно-правового акта. Мова і стиль нормативно-правового акту. Мовні засоби нормотворчої техніки.

Вимоги до термінології нормативно-правових актів. Нормативна побудова, способи формулювання і викладення норм права як власні засоби нормотворчої техніки.

Контрольні питання:

1. Розкрийте поняття правотворення та охарактеризуйте його основні етапи
2. Охарактеризуйте загальні риси нормотворчості, її функції та види. Розкрийте співвідношення нормотворчості і правотворення
3. Розкрийте зміст принципів нормотворчості
4. Назвіть та охарактеризуйте стадії створення нормативно-правових актів
5. Охарактеризуйте загальні риси та стадії законотворчості

Витяг з підручника:

Розділ XIII

НОРМОТВОРЧІСТЬ

§ 1. Нормотворчість і правоутворення

Норми права закріплюються в джерелах права в результаті *нормотворчої діяльності*, яка здійснюється уповноваженими суб'єктами. Водночас нормотворчість є частиною (етапом) більш широкого процесу правоутворення. Ще Р. фон Ієринг свого часу відзначав, що юридичні правила можуть бути виведені шляхом абстрактних міркувань із відносин, що спостерігаються в житті; вони створюються для того, щоб виразити ці відносини і зафіксувати саму їх природу¹.

Крім того, як відзначає Ж.-Л. Бержель², суттєві зміни в різних сферах суспільства врешті-решт зумовлюють потребу в нових юридичних нормах, інститутах, поняттях, процедурах, у зміні наявних правил або ж у їх скасуванні. Наприклад, на еволюцію права, його окремих інститутів постійно впливає технічний прогрес. Розвиток авіації породжує правове регулювання повітряного простору; механізація виробництва зумовлює формування правового регулювання техніки безпеки; досягнення медицини поставили питання правового регулювання трансплантації органів, штучного запліднення, тощо.

Право виростає з очікувань і потреб суспільства, воно повинно сприяти досягненню цілей, які стоять перед суспільством. Юрист спочатку повинен виявити юридичне правило у фактах соціальної дійсності, а потім здійснити технічну роботу з його формулювання. Отже, юридичні правила (норми) конструюються людьми, є результатом пізнавальної і творчої діяльності, законотворчої діяльності відповідних уповноважених суб'єктів. При цьому процес виникнення, формулювання і закріплення норми у відповідних юридичних джерелах не може бути простим «зчитуванням» вже існуючого правила.

¹ Цит. за: Бержель Ж.-Л. *Общая теория права* : пер. с фр. Москва : NOTE BENE, 2000. С. 276.

² Там само. С. 279–292.

Завдання до теми:

1. Праналізуйте Рішення КСУ № 4-р 2018 від 26 квітня 2018 року у справі щодо конституційності Закону України «Про всеукраїнський референдум». Визначте порушення яких саме засад нормотворчої діяльності стало підставою для

визнання Закону України «Про всеукраїнський референдум» неконституційним.

2. Проаналізуйте ст. 23⁻¹ «Електронна петиція, порядок її подання та розгляду» Закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року». Визначте місце і значення електронних петицій в процесі правотворення.
3. Проаналізуйте Постанову Кабінету Міністрів України № 996 від 3.11.2010 р. «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». Обґрунтуйте, практичній реалізації яких саме принципів нормотворчості сприяє даний нормативно-правовий акт.
4. Побудуйте ієрархію нормативно-правових актів України за юридичною силою.

Тематика есе до теми:

- 1 «Закон виявляє свою добродію лише тим, хто йому кориться». Демокріт
2. «Закон - це не павутина, крізь, яку великі мухи пробиваються, а дрібні застряють». О. Бальзак
3. «Закони повинні мати для всіх однаковий сенс». Ш. Монтеск'є
4. «Закони потрібні не тільки для того, щоб лякати громадян, а й для того, щоб допомагати їм». Вольтер

Список літератури:

1. **Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. С. 222-2589 с.**
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т., Т. 3: Загальна теорія права. – Х.: Право, 2016.
3. Бержель Ж. –Л. Общая теория права. – С. 273 – 308.
4. Ллойд Д. Идея права. – С. 226 – 256
5. Мелкевик Б. Юрген Хабермас и коммуникативная теория права.
6. Косович В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти: монографія / В. М. Косович. – Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2015. – 568 с.
7. Ющик О.І. Теоретичні основи законодавчого процесу: Монографія. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – 519 с.

Тестові завдання до блоку:

1. Назвіть етапи правоутворення:

- а) усвідомлення і вираження потреби у правовому регулюванні суспільних відносин та нормотворчість;
- б) прийняття рішення про підготовку проекту нормативно-правового акта, розробка проекту нормативно-правового акта та опублікування проекту нормативно-правового акта;
- в) розгляд проекту нормативно-правового акта, суспільне обговорення проекту нормативно-правового акта та правова експертиза нормативно-правового акта;
- г) нормотворча ініціатива та нормотворчість.

2. Визначте, які дії відбуваються на етапі усвідомлення і вираження потреби у правовому регулюванні суспільних відносин?

- а) приймається парламентське рішення про розробку проекту нормативно-правового акта;
- б) створюється урядова робоча група з розробки проекту нормативно-правового акта;
- в) формуються пропозиції щодо змін існуючого правового регулювання, які виражаються у наукових статтях, виступах на конференціях, у програмах політичних партій та ін.
- г) проводиться наукова експертиза нормативно-правового акта

3. Вкажіть, хто є суб'єктами нормотворчості?

- а) представницькі органи влади (ті, які обираються народом або територіальною громадою);
- б) держава в особі державних органів та посадових осіб;
- в) народ та територіальні громади;
- г) суб'єкти, нормотворчі повноваження яких закріплені у конституції країни та відповідних законах

4. Оберіть, що є результатом нормотворчості:

- а) нормативно-правовий акт;
- б) система джерел права в національній правовій системі;
- в) сукупність моральних, релігійних, правових та інших соціальних норм суспільства;
- г) нормативні договір.

5. Вкажіть види нормотворчості за особливостями процедури та юридичною силою нормативно-правових актів :

- а) загальнодержавна, локальна і корпоративна;
- б) нормотворчість державних організацій і нормотворчість недержавних організацій;
- в) законотворчість і підзаконна нормотворчість;
- г) нормотворчість органів державної влади, нормотворчість органів місцевого самоврядування; нормотворчість народу або територіальних громад.

6. Назвіть, що є змістом функції вторинного регулювання суспільних відносин:

- а) формування підзаконного нормативно-правового регулювання на основі законів
- б) усунення прогалин, колізій, повторів та інших недоліків у законодавстві
- в) систематизація нормативно-правових актів у формі кодифікації чи консолідації законодавства
- г) внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів або скасування їх окремих положень

7. Визначте, порушенням якого принципу нормотворчості є вихід суб'єктом нормотворчості за межі своїх нормотворчих повноважень:

- а) професіоналізму;
- б) дотримання законодавчо визначених процедур ;
- в) демократизму;
- г) забезпечення та захисту прав людини.

8. Визначте зміст такого принципу нормотворчості, як забезпечення та захист прав людини:

- а) нормотворча діяльність повинна ґрунтуватись на неухильному додержанні зобов'язань, взятих державою за міжнародним правом;
- б) нормотворча процедура повинна гарантувати вільну, активну та рівноправну участь всіх зацікавлених суб'єктів у підготованні та обговоренні проектів нормативно-правових актів;
- в) в результаті нормотворчості повинні створюватися нормативно-правові акти, які максимально сприяють реалізації свободи людини у різних сферах її життєдіяльності;
- г) нормативно-правові акти повинні відповідати потребам суспільства.

9. Вкажіть, змістом якого принципу нормотворчості є вимога створювати доступні, ясні, точні, несуперечливі нормативно-правові акти:

- а) принципу технічної досконалості;
- б) принципу професіоналізму;
- в) принципу науковості;
- г) принципу системності.

10. Назвіть, що є особливостями законодавчого процесу:

- а) ускладнений порядок прийняття законів та докладна регламентація його стадій;
- б) обов'язковість стадії публічного обговорення законопроекту;
- в) обов'язковість отримання висновків міжнародних експертних організацій щодо змісту законопроекту;
- г) обов'язковість отримання висновку суду щодо конституційності законопроекту.

11. Визначте, що є самостійною стадією створення нормативно-правового акту:

- а) створення робочої групи з підготування проекту нормативно-правового акту;
- б) направлення проекту на проведення відповідної експертизи (правової, фінансово-економічної, кримінологічної, наукової, екологічної та ін.);
- в) розгляд проекту нормативно-правового акту та ухвалення рішення щодо нього;
- г) фінансове обґрунтування проекту нормативно-правового акту

12. Визначте, які правила включає нормотворча техніка:

- а) процедурні правила підготовки проектів нормативно-правових актів;
- б) правила проведення експертизи проектів нормативно-правових актів;
- в) правила державної реєстрації нормативно-правових актів;
- г) філологічні, логічні, структурні та спеціально-юридичні правила.

13. Вкажіть, на вирішення якого завдання безпосередньо спрямована нормотворча техніка:

- а) створення ясних, точних і несуперечливих нормативно-правових актів;
- б) забезпечення справедливості характеру юридичних правил;
- в) забезпечення ефективності правового регулювання;
- г) забезпечення ефективності нормотворчого процесу.

14. Назвіть засіб нормотворчої техніки, за допомогою якого зміст нормативно-правового акту викладається з урахуванням внутрішньої будови (структури) відповідних правових явищ:

- а) галузева типізація;
- б) юридична конструкція;
- в) нормативна побудова;
- г) юридичний термін.